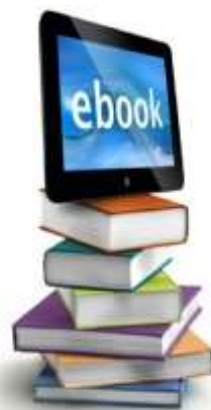

Konspektas

Rašto atsiradimo istorija (3 d)

Plisdamas po įvairius Europos kraštus, lotyniškasis raidynas įgijo naujų bruožų. Germanų šalyse nuo XII a. įsigalėjo smailių, laužtinių kontūrų gotiškieji rašmenys, kuriuos keletą šimtmečių vartojo čekai, lenkai. Vokiečiai šiuos rašmenis vartojo net ligi XX a. vidurio (čia dažnai vadinami švabachu, fraktūra). Gotiškuoju šriftu XVI-XVII a. buvo spausdinamos ir lietuviškos knygos, tačiau nuo XVIII a. Lietuvoje visuotinai pereita prie apvalių lotyniškųjų rašmenų (gotiškieji rašmenys išliko tik Rytų Prūsijos lietuviškuose spaudiniuose).

Pirmųjų mūsų raštų autoriai (M. Mažvydas, M. Daukša ir kt), kurdami lietuviškąjį raidyną, daugiausia žiūrėjo į kaimynų - vokiečių ir lenkų - rašmenis. Tačiau, norėdami geriau pavaizduoti specifinių lietuvių kalbos fonemų tarimą, jie stengėsi kūrybiškai pritaikyti rašmenis arba prireikus susidaryti ir naujų rašmenų. Pirmųjų lietuviškų raštų autorių susikurto raidyno kai kurie rašmenys vėliau buvo ne kartą keičiami, kol XIX a. pabaigoje jau nusistovėjo toks raidynas, kokį ir dabar vartojame.

Nors mūsų laikais lotyniškojo rašto pagrindu sudaryti daugelio Europos, Amerikos ir Afrikos taurų kalbų raidynai (iš viso tuo raštu naudojasi apie 33% pasaulio gyventojų), bet yra ir kitų fonografinio rašto sistemų. Antai graikų, o ne lotynų, raidynu remiasi du slavų raidyno tipai - kirilica ir glagolica (kirilica vadinamas tam tikras slavų rašto tipas pagal jo sudarytojo (gyv. IX a.) Kirilo vardą, o glagolica - pagal senovės slavų kalbos veiksmažodį *glagolati* „kalbėti“). Kirilicą dabar vartoja rusai, baltarusiai, ukrainiečiai, bulgarai, serbai, o glagolica seniau buvo paplitusi Moravijoje, Chorvatijoje, Dalmatijoje, bet ją vėliau išstūmė kirilica. Savotišką raidyną, susijusį su finikiečių raštu, turi arabai. Originalią rašmenų sistemą (vienų tyrinėtojų kildinamą iš graikų, kitų - iš persų raidynų) vartoja armėnai, gruzai ir kai kurios kitos tautos.

Taigi foneminis raštas yra ne tik jauniausias, bet ir patogiausias, lengviausiai pritaikomas įvairios struktūros kalboms. Kai kurios tautos (kinai, japonai ir kt.) dar nėra priėmusios šio rašto — labiausiai dėl to, kad rašto sistemos pakeitimas būtų tam tikra revoliucija, nutraukianti ryšius su įsisenėjusia rašytine tradicija, su ankstesniu kultūros palikimu.